

Povijest medvedgradske utvrde

U srednjovjekovnom kraljevstvu Hrvatske i Slavonije Medvedgrad je bio jedna od najvažnijih utvrda. Građen je na izoliranim obroncima južne Medvednice s kojih je izrazito pregledan pogled na zagrebački Gradec i Kaptol. Grad je utemeljio biskup Filip nakon tatarske provale u Hrvatsku, između 1242. i 1250. godine, upravo zbog zaštite kanonika. Kroz povijest je grad imao mnogo vlasnika, od kojih su neki ostavili dubok trag u hrvatskoj prošlosti, poput obitelji Babonić, kralja Matije Korvina, grofova Celjskih te knezova Zrinskih. Medvedgrad je ostao zapamćen kao uzrok mnogih krvavih zavada među svojim gospodarima, ali i po tome što se spominje u preko 400 srednjovjekovnih dokumenata, što govori o njegovom sjaju i moći. Grad je 1590. godine uvelike oštećen nakon jakog potresa te se od 1642. godine navodi kao ruševina koju budući vlasnici više nisu obnavljali. Kratka, ali bujna povijest ove utvrde ostaje inspiracijom mnogih priča i legendi.

S dužinom oko 170 m, na južnim obroncima Medvednice stoji najveća i najpoznatija utvrda u Hrvatskoj, Medvedgrad.

O Medvedgradu su pisali brojni povjesničari, no samo je Ivan Kukuljević Sakcinski prvi stručno obradio i analizirao tu utvrdu u svojim *Događajima Medvedgrada* te je uz povijest samog grada zabilježio i brojne legende i priče o njemu, poput one o zloj, ali prelijepoj Crnoj kraljici. Također, istraživanjem grada bavila se i Nada Klaić koja je u svojem djelu *Medvedgrad i njegovi gospodari* iznijela teoriju kojom je osporila već uvriježeno mišljenje o osnutku grada, odnosno smatrala je da je grad utemeljio herceg Koloman kao svoj dvor, a ne biskup Filip kao utvrdu u slučaju ponovnog tatarskog napada nakon 1242. godine.

Bez obzira na izvornog vlasnika, Medvedgrad je kroz svoju kratku povijest promijenio mnogo vlasnika. Ako prihvatimo činjenicu da je grad osnovan od strane zagrebačkog kaptola, shvatit ćemo zašto je Medvedgrad godinama bio uzrok sporova između biskupa i svjetovnih vladara, što nam opet može dati odgovor na pitanje tko ga je sagradio. Utvrda se krajem 13. stoljeća u vrijeme Anžuvina našla pod vlašću Babonića, a u vrijeme kralja Žigmunda pod Albenima čiji predstavnik, biskup Eberhard, nakon svoje smrti posjed prepisuje svojim nećacima te tim činom zapravo Medvedgrad pretvara u svjetovni posjed. Nakon Albena gradom vladaju Celjski, među kojima nalazimo i mogući lik Crne kraljice, druge Žigmundove supruge, Barbare Celjske. Pod Celjskima dolazi do spajanja

medvedgradskog vlastelinstva i turopoljskog plemstva što će sljedećih stotinjak godina biti veliki problem za obje stranke. Za vrijeme kralja Matije Korvina grad je pripao njegovom nezakonitom sinu Ivanušu i njegovoj supruzi Beatrici Frankopanskoj da bi naposljetku grad došao u posjed Zrinskih preko bana Ivana Torkvata Karlovića. Posljednji vlasnici Gregorijanci, suvremenici Seljačke bune, žive u gradu sve do 1590. godine kada Medvedgrad stradava u velikom potresu koji cijeli posjed čini nemogućim za življenje. Kroz 17. stoljeće, sada već ruševina, Medvedgrad je promijenio mnogo vlasnika koji ga nisu obnavljali.

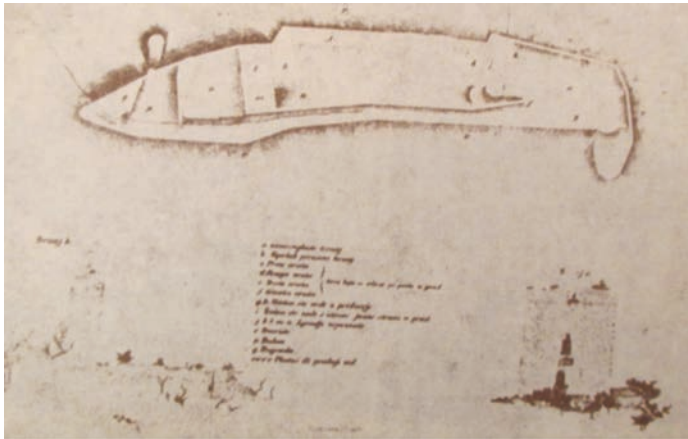
S vremenom je utvrda posve zapuštena, ali je zbog toga postala omiljeno mjesto izletnika na Zagrebačkoj gori pa i arheologa-amatera koji su samostalno vadili i odnosili artefakte s medvedgradskog lokaliteta. Godine 1979. počinju arheološki radovi na lokalitetu te je on tijekom osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća većinom obnovljen. Godine 1993. u sklopu medvedgradskih zidina izgrađen je i spomenik braniteljima Domovinskog rata, Oltar domovine, koji nosi titulu spomenika kulture.

Povijest Medvedgrada

Povjesničari o Medvedgradu

Pojavom romantizma u 19. stoljeću javlja se veliki interes književnika i umjetnika za narodnom prošlošću. Nakon razdoblja racionalizma zavladao je zanimanje za tradiciju i kulturu, gdje se osobito isticala povijest naroda. Gajenjem „kulta nacionalne prošlosti“ (Heneberg, 1929: 129), pišu se prošlosti pojedinih naroda te se skupljaju razna narodna blaga. U Hrvatskoj glavnu ulogu u buđenju nacionalne svijesti imaju preporoditelji, posebice Ivan Kukuljević Sakcinski koji je odgovoran i za prve ozbiljne radove o medvedgradskim gradinama koje je objavljivao u sklopu svojih *Arkiva za povjestnicu jugoslavensku* (Heneberg, 1929: 134).

No, postoje i djela ranijih istraživača Medvedgrada. Među prvima je o tom srednjovjekovnom gradu pisao Baltazar Adam Krčelić koji je u *Historiarum cathedralis Ecclesiae Zagrebiensis partis primae, Tomus I.* naveo veći broj isprava u kojima se spominje Medvedgrad te je u

Tlocrt Mijata Sabljara i litografija Mijata Novaka, prva polovica 19. stoljeća

Vitae Canoniorum Zagrabienisium, odnosno u životopisu kanonika Marka Torustija, spomenuo sam grad i zidne freske medvedgradske kapele koje su oko 1300. godine oslikali talijanski slikari (Mirnik, 1973: 75).

Također, početkom 19. stoljeća Medvedgradom se bavi barun Ernest Gideon Maretić od Riv-Alpona koji crta i prvi tlocrt grada (Heneberg, 1929: 132). Nakon Maretićeve smrti njegove podatke obrađuje Eduard Breier te izdaje prvi opis medvedgradskih ruševina, *Geschichtliche Darstellung der Ruinen von Medvedgrad* iz 1839. godine. (Mirnik, 1973: 76).

Prvi veći stručni prikaz dao je već spomenuti Kukuljević Sakcinski u svojim *Događajima Medvedgrada* gdje je povijest grada popratio „obilnim izvornim tekstovima i narodnom tradicijom“ (Mirnik, 1973: 76). Također, uz to objavio je i litografiju dviju medvedgradskih kula koje je nacrtao Mijat Novak 1840. godine te tlocrt koji je izradio Mijat Sabljar (Heneberg, 1929: 134). Zahvaljujući upravo tim crtežima, možemo točno znati kakvo je bilo stanje medvedgradskih ruševina u prvoj polovici 19. stoljeća.

Nakon Kukuljevića Medvedgradom se bavio Ivan Krstitelj Tkalčić koji je u svojoj zbirci *Zagrebačkih povijesnih spomenika* utvrdu spomenuo u preko 230 isprava. Također, u *Codexu diplomaticusu* i *Povijesnim spomenicima Turopolja* Medvedgrad spominje u 400 isprava od 1242. do 1692. godine (Mirnik, 1973: 76). O medvedgradskoj utvrdi pisao je i povjesničar umjetnosti Gjuro Szabo koji je u *Sredovječnim gradovima u Hrvatskoj i Slavoniji* izradio skicu tlocrta prema kojem je Branko Šenoa dao svoju rekonstrukciju (Heneberg, 1929: 136).

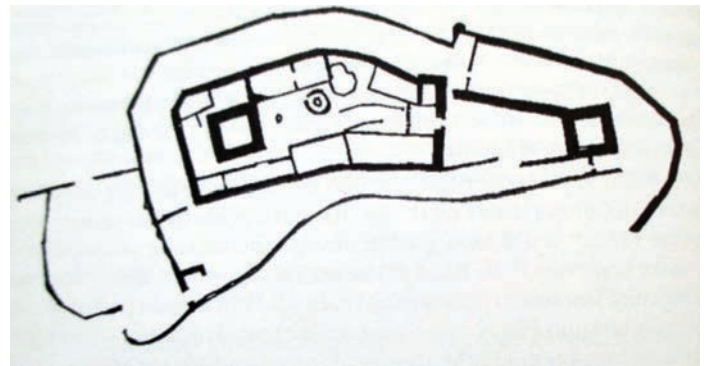
U novije vrijeme istraživanjem Medvedgrada bavila se Anđela Horvat koja je u svome radu *O slučajnim nalazima s Medvedgrada* iz 1968. godine (Klaić, 1987: 15) obrađivala artefakte nađene od strane arheologa-amatera, ili pak pojedinih izletnika koji su pronađene predmete

kasnije vraćali na obradu. Horvat piše o pronalasku glavi strijela, ostruga, ulomaka staklenih posuda te velikog broja kasnosrednjovjekovne i novovjekovne keramike (Mirnik, 1973: 80). Iako su upravo zbog iskopavanja arheologa-amatera oštećeni određeni slojevi lokaliteta, treba spomenuti djelovanje Milana Devidéa pod čijim je pokroviteljstvom pronađen brojna i raznolik materijal poput malog bodeža, bojne sjekire, lanca, okovne ploče s vrata, kopče te različitih keramičkih ulomaka (Miletić, 1984: 70).

Do sada najdetaljniji stručni pregled povijesti medvedgradske utvrde dala je poznata hrvatska medievalistica Nada Klaić koja je 1987. godine objavila djelo *Medvedgrad i njegovi gospodari* gdje sustavno obrađuje povijest Medvedgrada te se bavi problemima i pitanjima vezanim za medvedgradsko vlastelinstvo (Klaić, 1987: 5).

Teorije o osnutku grada

Medvedgrad je hrvatski najveći i najbolje istražen srednjovjekovni grad koji je podignut na „vrhu strma brežuljka visoko 593,4 m na južnim padinama Medvednice neposredno iznad Zagreba“ (Regan, 2000: 74). Položaj grada je očito brižno odabran upravo zbog blizine političkog i crkvenog središta srednjovjekovne Slavonije – Gradeca i Kaptola. Također, s obzirom na smještaj grada, moguće je kontrolirati široko područje sve do Turopolja na jugu što će kroz povijest biti razlog čestog sukoba medvedgradskog i turopoljskog stanovništva (Miletić,

Tlocrt Medvedgrada

1984: 72).

Iako se Medvedgrad navodi kao hrvatski najbolje istražen srednjovjekovni grad, problemi se javljaju već oko datacije gradnje samoga grada. Naime, postoje dvije uvriježene teorije o osnutku grada od kojih je prevladala ona Kukuljevića koji tvrdi da je grad sagrađen nakon provale Tatara 1242. godine u sklopu novog obrambenog sustava Hrvatsko-ugarskog kraljevstva (Regan, 2000:

75). No, Nada Klaić iznosi sasvim suprotno mišljenje smatrajući da je grad ranije podigao herceg Koloman, sin kralja Andrije II. i tadašnji upravitelj srednjovjekovne Slavonije, kao svoj dvor, odnosno političko, upravno i reprezentativno sjedište, s obzirom na to da grad kao utvrda nije imao nikakvu vojnu ulogu (Klaić, 1987: 38). Svoju teoriju Klaić potvrđuje strukturom grada iz koje se vidi da Medvedgrad nije građen „na brzinu“ jer je sadržavao palaču i kapelu što su očiti znaci da je u izgradnju uloženo mnogo vremena i novaca što se opet moglo dogoditi jedino prije tatarske invazije. Iako Medvedgrad u 13. stoljeću ima status *castruma*¹, bez obzira što se ne nalazi na vojničkoj cesti, palaču i kapelu mogao je imati samo hercegov dvor. Također, da je Medvedgrad izgrađen od strane mađarskog velikaša, Klaić potvrđuje i medvedgradskim imenom (Klaić, 1987: 40).

Podrijetlo medvedgradskog imena

Iako je uobičajeno mišljenje da je Medvedgrad dobio ime zahvaljujući tomu što su na Zagrebačkoj gori nekoć živjeli medvjedi (Križe, 2005: 54), pitanjem podrijetla imena utvrde sustavno se bavio lingvist Petar Skok koji tvrdi da je naziv Medvedgrad zapravo došao od mađarskog „Medevar“ ili „Medved“, odnosno od imena kojim su Mađari nazivali Medvednicu (Regan, 2000: 75). S obzirom na to da je vrlo česta simbioza mađarskih i hrvatskih naziva, upravo zbog povijesnih okolnosti, velika je mogućnost da je tako nastalo i medvedgradsko ime. Skok nam daje primjer još jednog takvog slučaja, kada se potok Crikvenica (danas Medveščak) u mađarskim izvorima navodi pod nazivom

„Circuniza“ (Klaić, 1987: 21), trostruki grb

1 *castrum* lat. – logor, tabor, tvrđava

Medvedgrad je *castrum episcopi*²

Bez obzira što postoje dvije teorije o osnutku grada „moramo ostati pri mišljenju da je Medvedgrad sagrađen nakon tatarske provale, da je to biskupski grad sagrađen u kratkom razdoblju 13. stoljeća“ (Miletić, 2012: 256). Miletić tvrdi da se Medvedgrad „gradio u velikoj žurbi jer zidane obrambene strukture nemaju pažljivo pripremljen ležaj u stijenama u kojima su građene, nego je na mnogim mjestima zadržana njihova kosa površina što je tijekom vremena uzrokovalo klizanje i urušavanje dijelova zida, a to dovoljno govori o slijedu gradnje, ali i o žurbi u kojoj se ona odvijala“ (Miletić, 2012: 256).

Upravo zbog učestale tatarske opasnosti i očigledne brzine gradnje, velika je mogućnost da je grad sagrađio upravo biskup Filip što možemo saznati iz isprave pape Inocencija IV. koji 1252. godine potvrđuje Filipu darovnicu kralja Bele IV. iz koje doznajemo da je biskup već izgradio svoj grad na Medvednici (Miletić, 1984: 88). Nakon što kralj „privremeno“ oduzima Medvedgrad biskupiji, a za uzvrat Filipa proglašava ostrogonskim nadbiskupom, u grad postavlja svoga kaštelana s posadom jer je on sada strateški važan zbog obližnje granice s Otokarovom državom. Tek 1273. godine kralj Ladislav IV. vraća grad biskupu Timoteju te ga zagrebački biskupi drže do 1291. nakon čega Medvedgrad opet, pod sumnjivim okolnostima, po drugi put postaje kraljevski posjed (Miletić, 2012: 257). S obzirom na to da je biskup Filip za učešće pri izgradnji Medvedgrada ustupio Kaptolu jednu kulu kao nagradu (Mirnik, 1973: 73), Medvedgrad postaje jedini primjer izvornog *Ganerbenburga* – suvlasničkog odnosa unutar plemićkog grada u kojemu su vlasnici pojedinih dijelova dvije ili više obitelji ili grupe (Miletić, 2012: 257).

Medvedgrad pod Babonićima i banom Mikcem

Godine 1291. Medvedgrad je vraćen pod kraljevu vlast, a ubrzo nakon što kralj Andrija III. odobri svome kaštelanu Ivanu Torustiju da ubire novac za Medvedgrad od gradečkih građana, izbija prvi sukob Gradeca i Medvedgrada (Klaić, 1987: 54). Nakon smrti brata Ivana kanonik Marko prodaje Medvedgrad slavonskim knezovima Babonićima, unatoč prosvjedima biskupa Antuna Kažotića koji je Ivanovu smrt vidio kao povoljno vrijeme ne bi li se u Medvedgrad vratila biskupska vlast (Križe, 2005: 55). Dokaz da se Kaptol bunio protiv Babonićeve svjetovne vlasti, odnosno da je smatrao da ima pravo na dio Medvedgrada, potvrđuje nam i isprava

2 *castrum episcopi* – biskupov grad

pećujskog kaptola izdana 1313. godine na temelju koje Tkalčić zaključuje „da je gradnji toga grada mnogo doprinesao i kaptol, te mu biskup odstupi jednu kulu u njemu“ (Miletić, 2012: 257). U rukama Babonića grad ostaje do 1328. godine kada ga je Ivan Babonić izgubio jer se pobunio protiv Karla I. Roberta. Novi vladar grada, u ime kralja, postaje ban Mikac Prodanić koji s Kaptolom i dalje vodi borbu oko medvedgradskog posjeda. Naime, ban Mikac podijelio je kaptolske kmetove pod Medvedgradom u „porcije“, odjele prema kojima su pojedini feudanci, odnosno njihovi kmetovi, bili dužni pridonositi uzdržavanju i čuvanju medvedgradske utvrde, s obzirom na to da tvrde da je utvrda njihova (Klaić, 1987: 68). Zbog tih učestalih sukoba Medvedgrad u tajnim kaptolskim pismima biva proglašen „prokletim gradom“, odnosno *maledictum castrum Medved* (Križe, 2005: 56). Nakon smrti Karla I. Roberta novi kralj Ludovik I. zabranjuje ometanje zagrebačke crkve te ju oslobađa svih opterećenja i podavanja medvedgradskoj utvrdi. Također, smjenjuje Mikca te novim banom proglašava Nikolu Lackovića koji vlada Medvedgradom u kraljevo ime (Klaić, 1987: 75). Koliko se popravio odnos medvedgradskog vlastelinstva i kaptolskih imanja govori podatak da su prestale tužbe da kanonici zapuštaju svoje „porcije“ te je došlo do vrlo pozitivnog razvoja gospodarstva medvedničkog kraja kada su 1347. godine na Zagrebačkoj gori otvoreni rudnici soli koje su građani uz banovo, odnosno kraljevo, dopuštenje smjeli kopati (Klaić, 1987: 79).

Medvedgrad pod Albenima u vrijeme Žigmunda Luksemburškog

Nakon smrti Ludovika I. u hrvatskim i ugarskim zemljama vodi se bitka za prijestolje. Budući da su pobunjenici protiv Elizabetine vlasti uspjeli pogubiti navedenu kraljicu, njezina starija kći Marija bila je primorana udati se za novog nasljednika hrvatsko-ugarske krune Žigmunda Luksemburškog. Tada, 1387. godine, novi vlasnik Medvedgrada postaje kralj Žigmund u čije ime grad osvaja knez Ivan Krčki (Klaić, 1987: 99). Treba napomenuti da je navedeni Ivan, kasnije nazvan Veliki, uz položaj medvedgradskog kaštelana bio i turopoljski *komeš*³ što naposljetku dovodi do kobnog povezivanja „medvedgradske utvrde s turopoljskim plemstvom“ (Klaić, 1987: 99), odnosno označava zavisnost turopoljskih plemića o medvedgradskom zapovjedniku i gospodaru jer nisu više spadali pod zaštitu zagrebačkih župana. Ta zajednica Medvedgrada i Turopolja bit će raskinuta tek sredinom 16. stoljeća, a dovest će do čestih problema među

zaraćenim stranama (Klaić, 1987: 99). Ubrzo zbog ratova s pridošlom osmanskom prijetnjom Žigmund se našao u financijskoj oskudici te je odlučio Medvedgrad, zajedno s Gradecom, 1398. godine založiti biskupu Eberhardu Albenu koji medvedgradski posjed nakon smrti ostavlja svojim nećacima (Križe, 2005: 56) te cijelo vlastelinstvo tim postupkom prestaje biti biskupskim i kaptolskim gradom, odnosno ostaje u rukama svjetovnih vladara (Regan, 2000: 76). Za vrijeme Žigmundova kraljevanja Albeni se uzdižu među rangove najutjecajnijih obitelji u kraljevstvu, mjesto koje dijele s Celjskima kojima 1436. godine prepuštaju Medvedgrad (Klaić, 1987: 120).

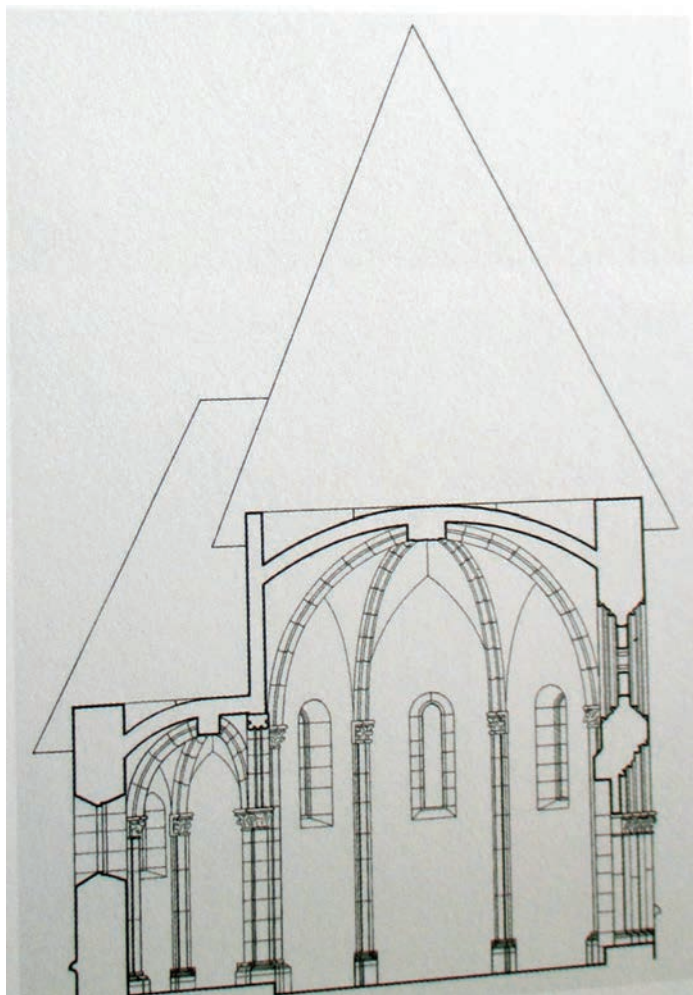
Celjski u Medvedgradu

Uspion obitelji Celjski povezan je usko sa Žigmundovim ratovanjem protiv Turaka kada mu vjerno služi Herman II. Veza između njih je još više ojačala nakon što se Hermanova kći Barbara udala za Žigmunda 1405. godine zbog čega Celjski postaju nasljedni banovi u hrvatskim zemljama. Zbog velikog utjecaja Celjskih posljednji albenski vladar Medvedgrada Rudolf bio je primoran, na nagovor kralja, prodati posjed Hermanovu sinu Frideriku II. i unuku Urliku II. koji se 1437. godine proglašava pravim vlasnikom Medvedgrada i Turopolja (Klaić, 1987: 125). Celjski su, u hrvatskoj historiografiji, najpoznatiji vladari Medvedgrada jer su često, nepotvrđeno, optuživani za razna zločinstva i nasilništvo, osobito kada je riječ o medvedgradskom kaštelanu Vilhemu Stammu (Križe, 2005: 56). Zapravo, zbog čestih sukoba Medvedgrada s Gradecom, kojim u to vrijeme vladaju Talovci, optužbe o celjskim nedjelima najčešće nisu bile istinite (Klaić, 1987: 129). Nakon smrti bana Matka Tkalovca, s kojim su Ulrik i njegova supruga Katarina Branković godinama bili u sukobu, Celjski uspijevaju ovladati Gradecom, a medvedgradska utvrda polako gubi značenje. Tek nakon ubojstva kneza Urlika 1456. godine udovica Katarina vraća se u Medvedgrad te zapošljava Ivana Vitovca koji joj pomaže sačuvati posjede Celjskih. No, Vitovec ju ubrzo izdaje te 1461. godine postaje novi vladar Medvedgrada kojeg mu je predala Katarina, koja se sada doživotno odrekla prava na celjske posjede (Klaić, 1987: 144).

Medvedgrad pod Korvinima

Dolaskom na prijestolje sv. Stjepana kralj Matija Korvin za zagrebačkog biskupa postavlja Osvalda Tuza od Laka, a njegovu bratu Ivanu 1466. godine dodjeljuje bansku čast (Mirnik, 1973: 77). Za Matijino vrijeme Tuzovi postaju najutjecajnije ljudi Slavonije, što potvrđuje

3 *komeš* - lat. *comes*- titula poglavara nekad plemenite općine Turopolje, također pomoćnik zagrebačkog župana

Kapela sv. Filipa i Jakova prema Mariji Valjato Fabris

i činjenica da je kralj svojeg osobnog pouzdanika Ivana Česmičkog postavio za su-bana ne bi li pomogao Ivanu Tuzu u obrani hrvatsko-ugarskih zemalja od turske opasnosti. S vremenom, Matija zapušta obranu svojeg kraljevstva što uzrokuje pobunu Tuzovih u suradnji sa Česmičkim. Osvaldu je oduzeta biskupska titula, a Ivanu i Česmičkom banska (Klaić, 1987: 155). Godine 1472. Ivan Česmički, teško bolestan, umire na posjedu Tuzovih u Medvedgradu, a iste godine braća Tuz pokoravaju se kralju te je Osvaldu vraćena biskupska čast, ali ne posjedi, dok su Ivanu vraćeni posjedi, ali ne i banska čast. Tajnim ugovorom iz 1481. godine Korvin potvrđuje da je za 12 000 forinti dao u zalog Ivanu Tuzu posjede Medvedgrad, Rakovec i Lukovec te da vlasnica više nije Katarina Branković (Klaić, 1987: 157). Godine 1490. godine Tuzovi sele u Veneciju, a gradovi se opet nalaze u kraljevskim rukama. Iste godine, posljednje u vladavini Matije Korvina, protiv kralja pobunu diže turopoljski kaštelan Stjepan Berislavić jer je turopoljsko plemstvo zahtijevalo natrag svoj kaštel Lukavec, što će u budućnosti biti razlog čestih prepirki medvedgradskih gospodara i Turopoljaca. Matija je umirio kaštelana novim

danim posjedima, no Medvedgrad, a time i Lukavec, opet mijenjaju gospodara (Klaić, 1987: 167).

Pred kraj života Matija je sve tri utvrde i vlast nad gradečkom općinom ostavio svome nezakonitome sinu Ivanišu Korvinu jer je smatrao da će se tako najbolje riješiti problem loših susjedskih odnosa među trima gradovima, upravo zato što su stalno imali različite vladare (Mirnik, 1973: 77). Iako je Matija sina pripremao za prijestolje, plemstvo je na kraju za novog kralja izabralo Vladislava II. Jagelovića koji Ivanišu dodjeljuje titulu slavonskog hercega, a time i prava na ostavljene posjede (Klaić, 1987: 171). Najveći protivnik mladom hercegu bio je Osvald Tuz koji se s gubitkom Medvedgrada nije mogao pomiriti. Desetogodišnji sukobi Osvalda i Ivaniša su često bili toliko oštri da je i kralj morao intervenirati ne bi li spriječio građanski rat. Nakon Osvaldove smrti nastavlja se suparništvo preko njegova brata Alfonza, ali i njegove nećakinje Sofije, kćeri Ivana Tuza (Klaić, 1987: 177). Ivaniš nakon smrti Medvedgrad ostavlja kaštelanu Stjepanu Berislaviću i supruzi Beatrici, ali treba napomenuti da medvedgradska utvrda u njegovo vrijeme gospodarski propada jer je Ivaniš stolovao uglavnom u Bihaću (Klaić, 1987: 179).

Godine 1504. Medvedgrad nasljeđuje Beatrica Frankopanska, Ivaniševa udovica (Mirnik, 1973: 77). Tu priliku iskorištava Sofija Tuz koja sa suprugom Andrijom Heningom Susedgradskim prosvjeduje kod kralja smatrajući da je Medvedgrad ostavština njena oca. Nakon smrti njezina supruga javlja se obitelj Erdödy koja smatra da, putem ugovornih veza Andrije Heninga i Tome Erdödy Moslavačkog, ima pravo na grad. No, u problem nasljeđivanja Medvedgrada umiješali su se i Frankopani, s obzirom na to da se Sofija udala za Matiju Frankopana (Klaić, 1987: 181). Kao najozbiljnija Sofijina suparnica javlja se Margareta Hening, kći pokojnog Andrije Heninga. Prednost je ipak imala Beatrica koja je živjela na Medvedgradu, ali je imala i podršku kralja Vladislava II. Na njegov se prijedlog Beatrica udala za njegova nećaka Jurja Brandenburškog, a time je posjed medvedgradske utvrde došao i u ruke samoga kralja (Klaić, 1987: 182). Naposljetku, zbog neprestanih sporova s obitelji Tuz i zagrebačkim kaptolom, markiz Juraj daje Medvedgrad u zalog Ivanu Kosačkom 1520. godine (Klaić, 1987: 198). Nakon pritužbi turopoljskog plemstva na novog gospodara, 1524. godine Juraj Brandenburški prodaje Medvedgrad, Rakovec i Lukavec kraljici Mariji, supruzi Ludovika II. (Mirnik, 1973: 77). Ubrzo se turopoljsko plemstvo buni protiv prodaje te kralj odlučuje osloboditi Turopoljce plaćanja medvedgradskim gospodarima, ali plemići imaju i dalje vojnu obvezu što će dodatno zakomplicirati pitanje lukavečkog kaštela (Klaić, 1987: 102).

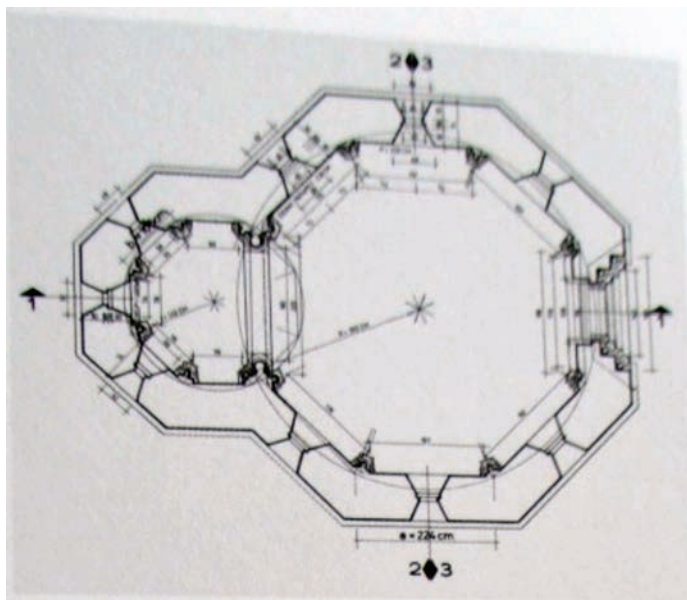
Zrinski u Medvedgradu

Nakon smrti Ludovika II. na Mohačkom polju kraljica Marija je 1527. godine predala Medvedgrad, Rakovec i Lukavec banu Ivanu Torkvatu Karloviću koji već 1531. godine umire bez muškog nasljednika, a svoje posjede ostavlja Nikoli Zrinskom, suprugu njegove sestre Jelene (Križe, 2005: 57). Tri godine poslije umire i Nikola koji posjede ostavlja svojim sinovima Ivanu i Nikoli (Klaić, 1987: 212). Kralj Ferdinand je Nikolu 1542. godine instalirao na bansku čast jer mu je pomogao u borbi s Turcima, ali to nije spriječilo turopoljsko plemstvo da se opet pobune protiv medvedgradskog vladara tako da su odbili plaćati *subsidij* – porez od kojeg se odvajao novac za banovu plaću. Plemići su Nikolu pred kraljem Ferdinandom optuživali za pljačku i nasilje, a Ferdinand je rješavanje cijelog spora odugovlačio jer nije htio izgubiti naklonost bana, ali ni plemstva. Konačno, nagodbom bana i plemstva 1553. godine u Požunu, Turopoljci su se osloboditi vlasti Zrinskih i predan im je lukavečki kaštel (Klaić, 1987: 231). Zbog nemogućnosti obrane svojih posjeda u Hrvatskoj od turskih napada Nikola se odriče banske vlasti te odlazi u Ugarsku gdje preuzima vlastelinstva Petra Erdödyja koji, zauzvrat, preuzima neke Nikoline posjede u Slavoniji (Mirnik, 1973: 77). Tako Medvedgrad dobiva novoga vladara, ali ne zadugo.

Gregorijanci - posljednji medvedgradski gospodari

Petar Erdödy se pri dolasku u Hrvatsku, naravno uz dozvolu Nikole Zrinskog, zamijenio za posjede s Ambrozom Gregorijancem koji mu je za Medvedgrad dao imanja oko Rakovca. Nikola je Medvedgrad prepustio Gregorijancu jer je upravo taj Ambroz bio kaštelan Medvedgrada kada je još Nikolin otac bio živ (Križe, 2005: 57). Ambroz je bio porezni službenik te nije bio zainteresiran za borbu ili rat već je svoje sporove rješavao diplomatskim putem (Klaić, 1987: 233). U Turopolju je bio poštovan službenik, a u vrijeme preuzimanja Medvedgrada bio je i podban. Tu je čast izgubio kada je pomogao Ursuli Hening izbaciti Tahijeve sa susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva (Klaić, 1987: 241). Seljačku bunu 1573. godine Gregorijanci u početku podržavaju, no po završetku bune Ambrozov sin Stjepan udružuje se s Ursulom Hening i predaje kmetove Tahiju na odmazdu (Klaić, 1987: 245). To je izazvalo veliko nezadovoljstvo stanovništva prema Gregorijancima, što je nekoliko stoljeća kasnije prikazao i August Šenoa u svome djelu *Zlatarevo zlato* kada je Gregorijance nepovratno „ocrnio“ u hrvatskoj književnosti (Miletić, 2012: 93).

Godine 1590. Medvedgrad je pogodio jak potres

Kapela sv. Filipa i Jakova prema Mariji Valjato Fabris

kojem je epicentar bio čak u donjoj Austriji (Miletić, 1984: 65). Potresom su oštećene zidine, gradske sobe i kapela i tu se više nije moglo stanovati (Križe, 2005: 57). Ionako je Stjepan sa svojim sinovima od 1585. godine živio u kuriji u Šestinama, a nakon potresa obitelj seli u utvrdu Mokrice koja se nalazi na današnjoj granici sa Slovenijom (Klaić, 1987: 269). Posljednji Gregorijanac, koji je bio i službeni vlasnik Medvedgrada, bio je Nikola, Stjepanov unuk (Klaić, 1984: 273). Gregorijance nazivamo posljednjim vladarima Medvedgrada jer su zadnji od plemićkih obitelji koje su samostalno vladale utvrdom.

Medvedgrad u 17. stoljeću

Od 1613. godine vlasnici grada postaju braća Nikola i Petar Zrinski koji narednih godina iskorištavaju medvedgradski rudnik srebra i zlata (Križe, 2005: 57). Nadalje, Medvedgrad se našao u rukama obitelji Mikulić, a za njihove uprave grad se u povijesnim izvorima spominje kao ruševina pa se 1642. smatra posljednjom godinom povijesti Medvedgrada (Regan, 2000: 76). Godine 1657. grad je vraćen Zrinskim kojima je nakon sloma urote Kraljevska komora zaplijenila sva imanja pa tako i medvedgradsko (Križe, 2005: 57). Nadalje, temeljem duga koji Zrinski nikada nisu vratili Franji Čikulinu, Medvedgrad je 1679. godine otkupio njegov sin Stjepan. Konačno, putem ženske linije nasljeđivanja grad je došao u posjed baruna Kulmera (Klaić, 1987: 279), da bi se od 1945. godine nalazio pod upravom Šumarije Zagreb (Mirnik, 1973: 77).

Struktura medvedgradske utvrde

Medvedgrad je tlocrtno i površinski hrvatski najveći srednjovjekovni *burg* (Regan, 2000: 77). *Burg* zapravo predstavlja „utvrđeno sjedište plemića izgrađeno na području koje najbolje omogućuje njegovu obranu, bilo na nekoj nepristupačnoj litici, bilo vodenim opkopima utvrđeno mjesto u nizini. On u svojem sklopu ujedinjuje obrambene, političke, sudske i gospodarske funkcije jedne mikroregije, kakav je bio tipičan feudalni posjed. Sjedište i ujedno najstariji dio grada većinom je branič-kula oko koje se postupno i s vremenom grade jedan, dva ili više obrambenih zidova koji su dodatno zaštićeni manjim kulama i posebno utvrđenim vratima. Ispred prstenova obrambenih mogu biti obrambene grabe ako je grad smješten na uzvisini ili vodeni opkopi ako je grad smješten u nizini. Unutar prvog pojasa obrambenih zidova kod većih se gradova nalazi branič-kula, plemićeva palača, gradska kapela i bunar ili cisterna smještenih oko unutrašnjeg dvorišta grada. To je prostor unutrašnjeg grada, koji je najčešće bio namijenjen isključivo plemićima, njegovoj obitelji i gostima istoga ranga. U vanjskom dvorištu, smješteno između unutrašnjeg grada i drugog pojasa obrambenih zidova, nalazili su se svi gospodarski sadržaji – štale, žitnica, mlin, preša, kovačnica...” (Regan, 2000: 67). Iz navedenog možemo zaključiti da su tri osnovna elementa svakog *burga* obrambeni zid, branič-kula i palača, a *burgovi* su najčešće građeni tijekom 12. i 13. stoljeća, posebice zbog velike opasnosti od Tatara (Miletić, 1984: 71).

Kapela sv. Filipa i Jakova

Romaničko-gotička kapela sv. Filipa i Jakova čini najreprezentativniju građevinu medvedgradske utvrde, a pronađena je u istraživanjima grada 1981. godine (Miletić, 2012: 231). Od Kukuljevića saznajemo da je kapela posvećena upravo sv. Filipu jer je biskup Filip gradio utvrdu, ali i sv. Jakovu kojem je posvećena kapela koja stoji iznad samog Medvedgrada, na Velikom Plazuru (Mirnik, 1973: 74). Građena je u vrijeme biskupa Timoteja u 13. stoljeću (Horvatić, 1999: 121), a izgledom je to manja „građevina s osmerokutnom lađom i manjim svetištem, izgrađena od opeke i na uglovima građena pravilno klesanim ugaonim klesancima“ (Regan, 2000: 77). Kapelica ima peterostranu *apsidu*⁴, a nadsvođena je rebrastim svodovima (Križe, 2005: 56). Prostor kapelice, uz veliku šesterolisnu rozetu iznad ulaza, osvjetljavaju tri manja prozora svetišta i šest velikih prozora broda

4 *apsida* – grč. *apsis* – polukružni prostor crkve ili neke druge građevine nadsvođen polukupolom

(Miletić, 2012: 231). Na kapeli, čija je unutrašnjost bila oslikana (ranije sam spomenula Baltazara Adama Krčelića koji tvrdi da je vidio zidne slike), po prvi se put u hrvatskoj umjetnosti pojavljuju ranogotički stilski elementi čime ova kapelica postaje izuzetan primjer prijelaznog romaničko-gotičkog stila (Miletić, 2012: 232). Treba napomenuti da postoji podatak da je kapela imala i svoj zvonik jer se u inventarima Zagrebačke katedrale spominje da je biskup Eberhard Alben jedan od šest zvonika dao prenijeti na Medvedgrad (Mirnik, 1973: 74).

Gradska cisterna

Sjeverno od kapele nalazi se cisterna s filtrom koja je nepravilnog elipsoidnog oblika. U stijeni je iskopana rupa veličine 5x4 i dubine veće od 4 m, a u sredini je suhozidom od pravilnih klesanaca zidano grlo, dok preostali prostor ispunjava filter od krupnijeg kamena. Voda se u ograđeni prostor cisterne dovodila i kroz filter cijedila u središnje grlo (Miletić, 1984: 78).

Medvedgradski palasi

Struktura medvedgradskog *burga* uvelike je određena činjenicom da su ga gradili biskup i Kaptol, iako ne postoji konstruktivna veza između biskupskog i kaptolskog dijela, odnosno zajedničkog dvorišta (Miletić, 2012: 257). Zapravo, biskup Filip pri gradnji Medvedgrada sebi uzima sjeverni i prostraniji, jugu okrenuti, dio vrha Malog Plazura ne čekajući da Kaptol započne izgradnju svog dijela položaja. Tek nakon što je Filip osigurao svoj položaj u Medvedgradu gradnji se priključuje Kaptol koji biskupskom dijelu pridružuje preostali, niži i užji južni, dio unutar kojeg ima mjesta samo za još jednu „jaku utočišnu kulu i razmjerno prostrano dvorište“ koje službeno povezuje kaptolsku kulu s biskupskim dijelom Medvedgrada (Miletić, 2012: 258).

a) istočni palas

Za razliku od manjeg kaptolskog dijela, biskupski ili gornji dio grada je utvrda okružena vanjskim pojasom 1,90 m debelim obrambenim zidom i obrambenom grabom s triju strana (Regan, 2000: 77). Taj je dio građevinski i najzanimljiviji s obzirom na to da uz obrambene objekte sadrži i stambene, vjerske i gospodarske objekte. Možemo ga podijeliti na sjeverni, glavni i južni dio s ulaznim vratima u gornji grad koji je okrenut prema zapadnom vanjskom obrambenom zidu i južnoj obrambenoj kuli koja je sa sjevernim dijelom povezana unutrašnjim obrambenim zidom. Iz dvorišnog dijela ulazilo se kroz portal u sjeverni,

posebno utvrđeni, dio grada te u istočnu palaču koja je izgrađena na povišenoj stijeni tako da nema podrum.

b) Zapadni palas

Preko puta manje palače nalazila se zapadna palača koja je dimenzijalno dva puta veća od istočne palače i koja, za razliku od istočne, ima podrum koji se proteže čitavom njezinom duljinom i širinom (Regan, 2000: 77). Ta palača je vjerojatno početkom 15. stoljeća nadograđena što potvrđuje nalaz većeg broja „čeških prozora“, a nadogradnju su vjerojatno izveli Albeni (Miletić, 1984: 76). Između palača proteže se oveći luk koji je s ulaznim portalom najvjerojatnije činio komunikacijski most između obiju palača povezujući ih u cjelinu.

Kao vanjski zid palača služio je unutarnji obrambeni zid (Regan, 2000: 77). Čitav gornji grad okružen je vanjskim obrambenim zidom koji je na sjeverozapadnom uglu imao gradska vrata. Ušavši kroz ta vrata, da bi se došlo do gornjeg grada, trebalo je „proći kroz uski ljevkastu koridor nastao između unutrašnjeg i vanjskog obrambenog zida“ (Regan, 2000: 77). Na sjeverni vanjski obrambeni zid dograđen je „veliki bastion ispod kojeg su izgrađena prva ulazna vrata u Medvedgrad“ (Regan, 2000: 77). Pretpostavlja se da je upravo iznad tih vrata bio uzidan kameni blok s trostrukim grbom za koje se smatra da su grbovi kralja Žigmunda, kraljice Barbare Celjske i obitelji Albeni, a koji je proučavala Anđela Horvat, smještajući izradu poznatom krugu Parlerove radionice (Mirnik, 1973: 72).

Cijeli novi obrambeni sjeverni zid povezan je sa starim vanjskim obrambenim zidom koji je izgrađen na onom mjestu s kojeg je pristup gradu bio okružen obrambenom grabom s triju strana, osim na zapadnoj gdje ga štiti prirodna strmina (Mirnik, 1973: 72). Kukuljević navodi kako su medvedgradske zidine, iako teško osvojive, prvi puta bile savladane za vrijeme biskupa Mihajla 1299. godine kada je grad, sa svojim i kraljevskim četama, oduzeo grebengradskom knezu Gardinu koji ga je na silu prisvojio (Miletić, 1984: 73). Nadalje, Franjo Rački spominje kako je Medvedgrad u sukobu pristaša Karla Dračkog i kralja Žigmunda bio osvojen drugi put od strane, već spomenutog, Ivana Krčkog koji je grad predao kralju Žigmundu. Također, s obzirom na to da je tada Karlo već izgubio rat za prijestolje, velika je mogućnost da je grad vraćen mirnim putem, odnosno predajom pobunjenika (Miletić, 1984: 73).

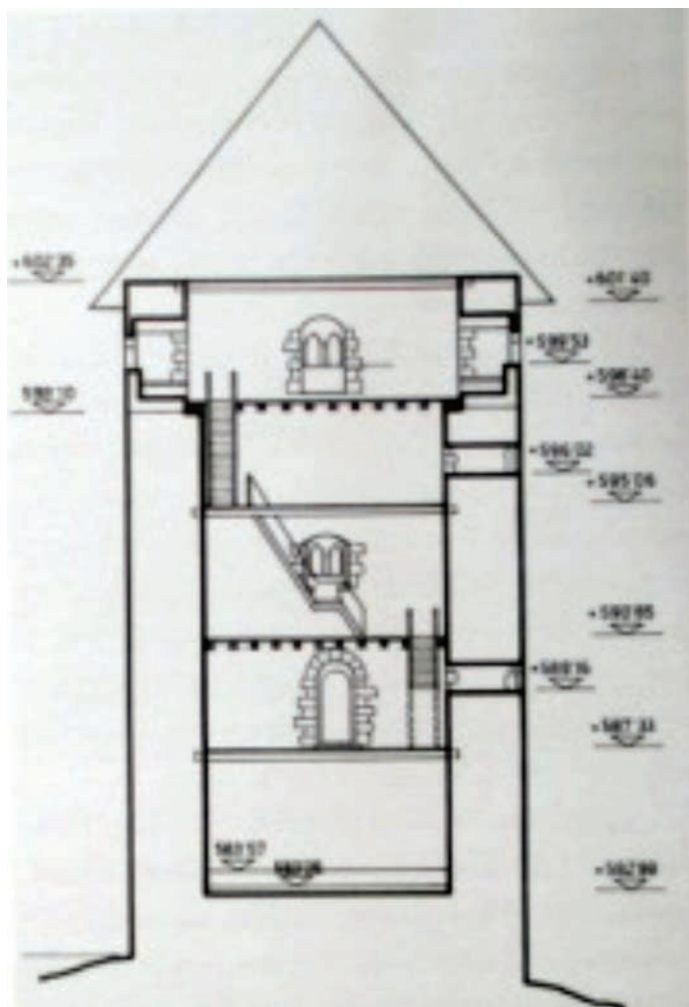
Medvedgradske kule

Budući da je Medvedgrad i zamišljen kao *Ganerberburg*, njegov arhitektonski sklop moramo promatrati kao dvije veličinom nejednake cjeline

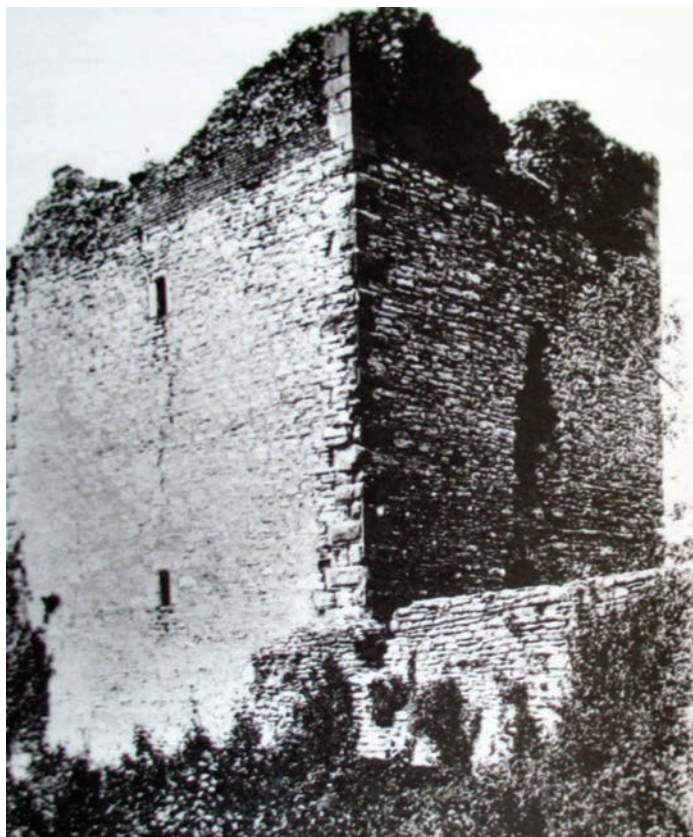
koje „samo prema unutra žive zasebno, ali prema van funkcioniraju kao čvrsto povezan organ“ (Miletić, 2012: 258). Upravo zato na medvedgradskoj utvrdi susrećemo dvije jake, obujmom jednakovrijedne te namjenom i izgledom gotovo jednake, kule. Iako južna kaptolska kula nije glavna medvedgradska kula, o njoj se zna mnogo više zahvaljujući činjenici da su prve fotografije početkom 20. stoljeća zabilježile kulu dok je još bila očuvana gotovo u čitavoj svojoj visini, dok se njezin posljednji sjeveroistočni ugao nije urušio 1957. godine. Upravo zahvaljujući većem broju podataka o južnoj kuli, možemo bolje shvatiti funkciju sjeverne, biskupske kule s obzirom na to da se po nizu zajedničkih značajki, medvedgradske kule mogu promatrati kao kule blizanke (Miletić, 2012: 259).

a) Južna kaptolska kula

Kula je podignuta nasuprot ulazu u biskupski dio Medvedgrada i s južne strane zatvara „zajedničko“ dvorište. Za razliku od sjeverne kule, koja je sagrađena na najvišoj točki svoga dijela, južna je kula građena na

Južna kula: presjek s pogledom prema sjeveru prema Mariji Valjata Fabris

Južna kula, pogled sa sjeveroistoka, oko 1903.

najnižem mjestu završetka grebena na kojem je sagrađena medvedgradska trodijelna gradska jezgra (Miletić, 2012: 260). Izvorna visina kule s krovštem iznosila je preko 32 m, a imala je prizemlje i tri kata. Ulaz je vodio u prostor prvog kata, a zbog razlike u razinama tla, ulaz je u odnosu na dvorište izdignut 2,5 m vjerojatno zbog sigurnosti te mu se pristupalo ljestvama. Prizemlje je bilo slabo osvijetljeno i prozračivano samo jednim, zbog sigurnosti, tek 14 cm širokim i visoko izdignutim oknom. Prostore prvog i trećeg kata osvijetljivalo je također po jedno, nešto šire okno (Mirnik, 1973: 71). Na drugom katu nalazio se „veći prozor, *bifora*⁵, čija je široka prozorska niša omogućavala lak pristup njezinim oknima, čime je omogućena kontrola, a po potrebi i zaštita tog, za obranu, najosjetljivijeg mjesta kule“ (Miletić, 2012: 260). Tek je posljednji, četvrti kat bio namijenjen za stanovanje, a na njemu se, na zapadnom dijelu južnoga zida, „najvjerojatnije nalazio i konzolno istaknuti zahod“ (Miletić, 2012: 260). S obzirom na to da je južna kula bila posljednje utočište zagrebačkih kanonika, u slučaju ponovnog napada Tatara obrana se provodila isključivo s visine, iz prostora potkrovlja (Miletić, 2012: 260).

⁵ *Bifora* – lat. *biforis* – dvodijelni prozor sa stupićem

b) Sjeverna biskupska kula

Sjeverna medvedgradska kula smatra se „glavnom utočišnom kulom iz tri razloga. Prvo, to je kula koja zbog svog smještaja dominira čitavim područjem. Drugo, ona je biskupova kula i jedina kula uže jezgre položaja. Treće, u slučaju opasnosti, ona je stvarno posljednje utočište i posljednje moguća točka obrane i biskupova i kaptolskog dijela Medvedgrada“ (Miletić, 2012: 261). Kula vidno dominira područjem upravo jer je jednako odmaknuta, oko 6 m, od sjevernog, istočnog i zapadnog obrambenog zida što dodatno pridonosi njezinoj sigurnosti. Također, dominacija kule prepoznaje se u strukturi preostalih donjih dijelova njezinih zidova kao općenito najljepša u graditeljstvu naših plemićkih gradova. Kula je nakon napuštanja Medvedgrada dijelom razgrađena, materijal je većinom odnesen zbog čega je u rekonstrukciji bila bitna usporedba s južnom kulom (Miletić, 2012: 261). Stoga se pretpostavlja da je „osim prizemlja kula imala četiri kata od kojeg su prva dva bila vrlo slabo rastvorena otvorima, vjerojatno također samo jednim na svakom katu“ (Miletić, 2012: 262). Ipak je biskup za stanovanje imao izuzetno raskošne i prostrane objekte te mu je kula služila kao posljednje utočište, u slučaju da neprijatelj uspije savladati obrambeni zid i uđe u gradsku jezgru. Upravo zbog tih razloga velika je vjerojatnost da je kula bila slabo osvijetljena i prozračivana, dok je samo posljednji kat imao veće prozore.

Također, zbog navedenih uvjeta, blizine stanovanja biskupa i blizine njegovog potencijalnog skloništa, sjeverna kula najbolji je primjer *bergfrieda*, utočišne kule, na našim prostorima. Naravno, ako uzmemo u obzir da južna kula nije utočišna kula unutar kaptolskog dijela Medvedgrada, već je utočišna u odnosu na nedaleki kaptolski Zagreb (Miletić, 2012: 263).

Radovi i restauracija medvedgradskih ruševina

Uzrok medvedgradskih nevolja, ali i trenutnog stanja Medvedgrada, leži u činjenici da je grad izgrađen na prostoru koji je vrlo pogodan potresima, odnosno „upravo iznad jedne potresne pukotine“ (Mirnik, 1973: 78).

Iako nemamo konkretnih podataka, moguće je da su grad od samog početka oštećivali potresi, što je na kraju rezultiralo njegovim razaranjem i napuštanjem. Već 1487. godine Hrvatski sabor donosi odluku o obnovi prednjeg zida Medvedgrada na biskupov trošak, što Osvald Tuz odbija. Moguće je da su te štete bile prouzročene lakšim potresom (Mirnik, 1973: 78). Također, 1574. godine u vrijeme Stjepana Gregorijanca u Medvedgradu se

Medvedgrad - Oltar domovine

Horvatić, Dubravko, 1999. ZAGREB i okolica Turistički vodič – Fotomonografija, Turistička naklada d.o.o., Zagreb, str. 121.

„popravljaju porušene zidine“ (Miletić, 1984: 77) tako da na njemu radove vrši kraljevski graditelj Jeronim Arconati koji nadograđuje branič-kulu te adaptira grad kako bi se što bolje prilagodio artiljerijskom ratovanju. Vanjski se zid pojačava i podupire tako da se danas mogu dobro razlikovati potpornji od starijeg, bolje građenog, zida (Mirnik, 1973: 78). Petnaestak godina kasnije Medvedgrad uništava jak potres, a grad postaje *arx desolata*⁶ (Mirnik, 1973: 78).

Glavna kula se polovicom 19. stoljeća još nije kompletno urušila što nam dokazuje tlocrt Mijata Sabljara, ali i radovi Mijata Novaka (Mirnik, 1973: 78). Zahvaljujući fotografijama imamo dokaz da početkom 20. stoljeća južna kula još stoji, da bi se u poslijeratnom razdoblju, 1957. godine totalno urušila te time nestaje svaki trag Medvedgrada u panorami Medvednice. Kako su Zagrepčani na to reagirali, najbolje pokazuje članak zagrebačkog *Vjesnika* s naslovom „Srušio se Medvedgrad“ (Miletić, 1984: 68).

Godine 1956. Konzervatorski zavod u Zagrebu dao je Medvedgrad snimiti geodetski, da bi 1960. godine bila pokrenuta akcija uređivanja Medvedgrada od strane Turističkog društva Gornji grad (Mirnik, 1973: 79). Naposlijetku, od 1979. godine traju restauratorski radovi na gradu koji su do danas rezultirali potpunom obnovom južne branič-kule, kapelom, podrumom, prizemljem i prvim katom palače, kao i dobrim dijelom obnovom obrambenih zidova (Regan, 2000: 78). Godine 1993. restaurirane su i obnovljene zidine zapadne palače, a naredne godine obnovljena je i romaničko-gotička kapelica. Između južne kule i vanjskog zida podignut je, spomenute 1993. godine, Oltar domovine, djelo kipara Kuzme Kovačića kao spomenik svim poginulim braniteljima (Križe, 2005: 57).

Zaključak

Nakon skoro tri desetljeća istraživanja Medvedgrada možemo reći da je to najvažniji hrvatski sklop srednjovjekovnog civilnog graditeljstva. No, ostaju pitanja: tko ga je gradio i zašto? Kako sam već spomenula,

⁶ *arx desolata* – napuštena tvrđava

Miletić je konkretnim dokazima opovrgnuo teoriju Nade Klaić da je Medvedgrad građen za dvorsku namjenu, upravo zbog vidljive žurbe u izradi obrambenih zidina čija je nekvalitetna gradnja na kraju i utjecala na kompletno urušavanje grada nakon katastrofalnog potresa krajem 16. stoljeća. Miletić tako opet navodi da postoji velika mogućnost da je utvrdu gradio Bela IV. nakon provale Tatara pa onda grad darovao biskupu, vjerojatno za vjernu službu, što može dati odgovor na pitanje zašto je grad stoljećima bio spor među zagrebačkim biskupima i ostalim svjetovnim vlasnicima. No, da ga je ipak gradio biskup Filip potvrđuje nam izvor kojeg je obradio Ivan Krstitelj Tkalčić, a radi se o ispravi pečujskog kaptola iz 1313. godine kojom se zagrebačkom biskupu potvrđuje pravo na grad u sporu s obitelji Babonić. Također, tu prvi put saznajemo da je utvrda građena kao *Ganerberburg*, posjed u vlasništvu dvije ili više osoba ili grupa, u ovom slučaju biskupa na sjeveru posjeda i Kaptola na jugu posjeda. Međutim, treba opet spomenuti mogućnost, ili više problem, falsifikacije dokumenata da bi se postigao željeni cilj, što zapravo nije bilo tako rijetko ni strano za srednji vijek.

Bez obzira na neutvrđene podatke o osnivaču Medvedgrada treba naglasiti posebnost ovog grada koja leži u činjenici da je upravo u njegovim istraživanjima otkrivena kapelica sv. Filipa i Jakova kao nesumnjivo najznačajniji primjer ranogotičkog graditeljstva u Hrvatskoj. Također, postojeći kameni spomenici govore o visokoj kvaliteti klesarskog dijelta, što sam ranije spominjala kao izradu „čeških prozora“ i djelovanje kraljevskog graditelja Jeronima Arconatija pri nadogradnji zidina grada.

Kada govorimo o Medvedgradu kao o lokalitetu, treba spomenuti problem restauracije i konzervacije utvrde koje su vlasti odbijale sve do 1979. godine. Iako je veza Medvedgrada i Zagreba povijesno neraskidiva, Zagrepčani su od 1959. godine čekali da se Medvedgrad vrati u panoramu grada kada se urušila, već spomenuta, južna kula. Danas je većina lokaliteta u potpunosti obnovljena.

U svojih 400 godina postojanja, Medvedgrad je bio strah i trepet zagrebačkog, ali i šireg, područja sa svojim okrutnim gospodarima i zlim, ali prelijepim, kraljicama koji i dan danas zagolicaju maštu posjetitelja veličanstvene medvedgradske utvrde.

Summary

Antonija Tomičić, *The History of Medved Castle (Medvedgrad)*

The Medved Castle (Medvedgrad) was one of the most important fort in mediaeval kingdom of Croatia and Slavonia. It was built upon the isolated slopes of southern

Zagreb Mountain (Medvednica) where there is a very clear view of the small cities of Gradec and Kaptol in Zagreb. The city was founded by bishop Filip after the Mongolic invasion in Croatia, between years 1242 and 1250, to protect the clergy. Throughout history the city had many owners, some of which are very famous in Croatian past, such as the Babonic family, king Matija Korvin, counts Celjski and earls Zrinski. Medvedgrad is remembered as a cause of many bloody disputes between its masters, and by the fact that it is mentioned in over 400 mediaeval documents, which says a lost about its power and wealth. The city was severely damaged in 1590 after a strong earthquake and by the year 1642 Medvedgrad is called a ruin which its future owners do not want to rebuilt. Short, but full history of this castle is still an inspiration of many stories and legends.

Literatura

1. Heneberg, Većeslav, 1929. *Gradine i gradišta po Medvednici*, Narodna starina: nepovremeni časopis za povijest kulture i etnografiju južnih Slovjena, Knj.8, 20, Zagreb, str. 129.-136.
2. Horvatić, Dubravko, 1999. *ZAGREB i okolica Turistički vodič – Fotomonografija*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb.
3. Klaić, Nada, 1987. *Medvedgrad i njegovi gospodari*, Globus, Zagreb.
4. Križe, Željka, 2005. *Medvedgrad: utvrđeni grad na obronku Medvednice*, Meridijani: časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja, God.12, 92, Samobor, str. 54.-57.
5. Miletić, Drago, 1984. *Medvedgrad*, Kaj: časopis za kulturu i prosvjetu, God.17, 6, Zagreb, str. 65.-92.
6. Miletić, Drago, 2012. *Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb.
7. Mirnik, Ivan, 1973. *Castrum Medved*, Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, Zagreb.
8. Regan, Krešimir, 2000. *Srednjovjekovni gradovi i utvrde na obroncima Medvednice*, Kaj: časopis za kulturu i prosvjetu, God.33, ¾, Zagreb, str. 67.-95.